

Rejent * rok 12 * nr 5(133)
maj 2002 r.

Glosa

do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r. III CZP 49/01¹

Zażalenie komornika na postanowienie sądu wymienione w art. 770 k.p.c. nie podlega opłacie sądowej.

Wykładnia przepisu art. 770 zd. 4 k.p.c. sprawa nie mała trudności. W związku z przyznaniem komornikowi uprawnienia do zaskarżenia postanowienia sądu, wydanego po rozpoznaniu skargi na postanowienie o kosztach egzekucji, wyłoniła się kwestia pozycji procesowej komornika realizującego to szczególnie uprawnienie. W komentowanej uchwale Sąd Najwyższy kontynuuje ten kierunek wykładni przepisu art. 770 k.p.c., zgodnie z którym komornik, nabywając szczególne uprawnienie do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu, nie nabył przymiotu uczestnika postępowania egzekucyjnego. Zapatrywanie to – już utrwalone w judykaturze² – spotkało się z rozbieżną oceną w nauce prawa procesowego cywilnego³ i w piśmiennictwie⁴.

¹ Teza uchwały opublikowana w Wokandzie 2001, nr 11, s. 8.

² Zob. uchwały SN z dnia 9 czerwca 1999 r. III CZP 16/99, OSNC 1999, nr 12, poz. 202; z dnia 9 grudnia 1999 r. III CZP 31/99, OSNC 2000, nr 5, poz. 84; z dnia 14 marca 2000 r. II CKN 496/00, OSNC 2000, nr 9, poz. 168.

³ Zastrzeżenia co do trafności poglądu SN zgłosili S. D a l k a (*Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 9 czerwca 1999 r. III CZP 16/99*, Problemy Egzekucji 1999, nr 3, s. 99 i nast.) i Z. Ś w i e b o d a (*Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2001, s. 81).

⁴ Stanowisko SN zaaprobowali W. S ł u g i e w i c z (*Glosa do uchwały Sądu Najwyższe-*

W komentowanej uchwale Sąd Najwyższy udziela odpowiedzi na istotne – zwłaszcza dla praktyki sądowej – pytanie, czy komornik, wnosząc zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie kosztów egzekucyjnych (art. 770 zd. 4 k.p.c.), obowiązany jest do uiszczenia wpisu sądowego od tego zażalenia, czy nie. Przedstawione w uchwale uzasadnienie odpowiedzi negatywnej na tak sformułowane pytanie nasuwa uwagi polemiczne.

Na wstępie należy jednak zaaprobować stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym komornik, realizując uprawnienie do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu, nie może skorzystać z dobrodziejstwa przewidzianego w art. 8 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm.), powoływanej dalej jako ustawa o kosztach sądowych. Przepis ten stanowi bowiem, że Skarb Państwa oraz instytucje państwowe, których zadanie nie polega na prowadzeniu działalności gospodarczej, nie mają obowiązku uiszczenia opłat sądowych.

Sąd Najwyższy trafnie wywodzi, że pojęcie instytucji państwowej w rozumieniu art. 8 ustawy o kosztach sądowych nie jest tożsame z pojęciem funkcjonariusza publicznego, którym jest komornik sądowy w świetle art. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.), powoływanej dalej jako ustawa o komornikach. Nie można też traktować komornika, realizującego uprawnienie przewidziane w art. 770 k.p.c., jako jednostki budżetowej Skarbu Państwa. Sprzeciwia się temu przewidziana w ww. ustawie samodzielność finansowa komornika. Samodzielność tę ustawodawca zaakcentował w znowelizowanym ustawą z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 130, poz. 1452) art. 3a ustawy o komornikach, na mocy którego komornik na własny rachunek wykonuje czynności, o których mowa w art. 2 ustawy, i nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.). Należy dodać, że nowelizacja ustawy o komornikach wprowadziła istotne

go z 9 czerwca 1999 r. III CZP 16/99, PS 2000, nr 10, s. 99 i nast.) i M. L e w a n d o w s k i (Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 9 grudnia 1999 r. III CZP 31/99, Problemy Egzekucji 2000, nr 7, s. 93 i nast.).

zmiany w statusie prawnym komornika sądowego. Odchodząc od statusu pracowniczego komornika, nie naruszono jednak jego statusu jako funkcjonariusza publicznego oraz jego uprawnień, ani też rodzaju i charakteru wykonywanych przez komornika czynności wymienionych w art. 2 ustawy o komornikach⁵.

Przyznanie komornikowi uprawnienia do zaskarżenia orzeczenia sądu stanowi w istocie procesową gwarancję zabezpieczenia jego interesów finansowych. Korzystając z tego prawa, komornik nie działa w interesie i na rzecz Skarbu Państwa. Przeciwnie, interesy tych podmiotów w zaskarżeniu postanowienia wymienionego w art. 770 k.p.c. mogą być sprzeczne.

Natomiast trudno zgodzić się z przyjętą przez Sąd Najwyższy wykładnią art. 5 w zw. z art. 27 ustawy o kosztach sądowych, która legła u podstaw sformułowania tezy, że zażalenie komornika na postanowienie sądu wymienione w art. 770 k.p.c. nie podlega opłacie sądowej.

W komentowanej uchwale Sąd Najwyższy zaaprobował pogląd wyrażony w uchwale z dnia 8 lipca 1983 r. III CZP 29/83 (OSNCP 1984, z. 2-3, poz. 22), zgodnie z którym określenie strony przyjęte w art. 27 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych nie różni się od pojęcia strony w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Przepis ten nie zawiera bowiem własnej definicji pojęcia strony. Z tej przyczyny w postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych należy odwołać się do pojęcia strony w znaczeniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego. W ujęciu tych przepisów stronami mogą być tylko osoby, na rzecz których i wobec których ma nastąpić urzeczywistnienie drogą orzeczenia sądowego obowiązującej normy prawnej w zakresie ich stosunków prawnych. Zasada ta ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym, gdyż uczestnikiem postępowania staje się zainteresowany, którego praw dotyczy wynik sprawy i który weźmie w niej udział (art. 510 k.p.c.). Sam udział innych osób w postępowaniu ubocznym (np. świadka, biegłego, osoby trzeciej) nie nadaje im przymiotu uczestnika postępowania w powyższym znaczeniu, skoro nie są zainteresowani w wyniku sprawy, lecz tylko w rozstrzygnięciu dotyczącej ich kwestii ubocznej.

⁵ Zob. K. Lubiniński, *Nowelizacja ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, *Problemy Egzekucji* 2001, nr 18, s. 10 i nast.; J. Janowski, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji po nowelizacjach*, *Monitor Prawniczy* 2002, nr 1, s. 9 i nast.

W powołanej uchwale z dnia 8 lipca 1983 r. stwierdzono również, że przyjęcie innego rozwiązania prowadziłoby do rozwiązań niemożliwych do zaakceptowania ze społecznego punktu widzenia. Zrównanie świadków, biegłych, osób trzecich ze stronami we właściwym tego słowa znaczeniu co do obowiązku uiszczenia wpisu od zażalenia stawiałoby te osoby, będące przecież pomocnikami sądu, w sytuacji gorszej od strony, gdyż bez możliwości uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych, jak też uzyskania zwrotu poniesionego wpisu, gdyby zażalenie zostało uwzględnione.

Akceptacja tego kierunku wykładni przepisu art. 27 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych implikuje wniosek, że komornik – podobnie jak świadek, biegły, osoba trzecia – nie jest stroną w rozumieniu przepisów art. 5 w zw. z art. 27 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych i w konsekwencji nie jest zobowiązany do uiszczenia wpisu od wniesionego przez niego zażalenia.

Przedstawiona wykładnia przepisu art. 27 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych nie zasługuje na aprobatę. W literaturze prawa procesowego cywilnego zdaje się przeważać stanowisko⁶, że użyte w powołanym przepisie pojęcie strony ma szerszy zakres, aniżeli pojęcie strony (uczestnika postępowania) w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Wynika to przede wszystkim z wykładni językowej przepisu, w którym posłużono się pojęciem strony, zdefiniowanej jako **każdy uczestnik postępowania**. W świetle tej koncepcji stroną w rozumieniu ustawy o kosztach sądowych jest każdy podmiot, z którego udziałem w postępowaniu cywilnym związane jest ponoszenie kosztów sądowych. Przy tym termin „postępowanie” obejmuje zarówno działania zmierzające bezpośrednio do wydania orzeczenia końcowego, jak i czynności podjęte w postępowaniu wypadkowym (incydentalnym)⁷. Pojęcie strony w rozumieniu przepisów ustawy o kosztach sądowych obejmuje zatem także świadków, biegłych, osoby trzecie.

⁶ Por. K. K o r z a n, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 1983 r. III CZP 29/83*, OSPiKA 1984, z. 7-8, poz. 145; t e n ż e, *Koszty postępowania cywilnego a nakłady państwa na utrzymanie wymiaru sprawiedliwości*, Gdańsk 1992, s. 68 i nast.; A. Z i e l i Ń s k i, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 199 i nast.; F. R u s e k, [w:] F. R u s e k, W. K u r y ł o w i c z, *Koszty sądowe w postępowaniu cywilnym. Komentarz*, Warszawa 1976, s. 151 i nast. Odmienne B. B u d z y n, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Komentarz, teksty, tabele*, Katowice 1968, s. 9-11.

⁷ Por. K. K o r z a n, *Koszty postępowania cywilnego...*, s. 68.

Odmierna wykładnia przepisu art. 27 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych pozostawałaby w sprzeczności z funkcją procesowo-wychowawczą i fiskalną kosztów sądowych, a nadto mogłaby prowadzić do osłabienia dyscyplinującej roli grzywny wymierzonej wskazanym podmiotom. Ponadto stawiałaby te podmioty w uprzywilejowanej sytuacji w stosunku do strony, która w razie skazania jej na grzywnę ma obowiązek – o ile nie jest zwolniona od kosztów sądowych – uiścić wpis od zażalenia⁸.

Inną wykładnię powołanego przepisu nie usprawiedliwia dostatecznie okoliczność, że wymienione podmioty nie mogą dochodzić od stron postępowania cywilnego zwrotu uiszczzonego wpisu od zażalenia w przypadku uwzględnienia ich środka zaskarżenia. Kwestię tę reguluje w wystarczający sposób przepis art. 36 ust. 1c ustawy o kosztach sądowych, który nakłada na sąd obowiązek zwrotu świadkowi, biegłemu, osobie trzeciej całego wpisu w przypadku uwzględnienia ich zażaleń. Należy dodać, że użycie w powołanym przepisie pojęcia „z urzędu” oznacza, że sąd jest zobowiązany do zwrotu wpisu niezależnie od inicjatywy podmiotu uprawnionego⁹.

Ponadto przyjętą wykładnię art. 27 ustawy o kosztach sądowych uzasadniają przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 154, poz. 753 ze zm.), powoływanej dalej jako rozporządzenie o wpisach, które posługują się kryterium przedmiotowym przy określaniu wysokości wpisów w sprawach cywilnych. Nie przypadkiem w § 4 powołanego rozporządzenia przewidziano jednolite zasady pobierania wpisu od zażaleń w przedmiocie skazania na grzywnę strony, świadka, biegłego lub osoby trzeciej oraz odmowy zwolnienia od grzywny, przymusowego sprowadzenia lub aresztowania świadka oraz odmowy zwolnienia od przymusowego sprowadzenia, wynagrodzenia biegłego, należności świadka. Legitymacja do wniesienia zażalenia na postanowienia wymienione w pkt 5 § 1 art. 394 k.p.c. przysługuje wyłącznie tym osobom, w stosunku do których sąd zastosował środki przymusu¹⁰. Ustalenie w § 4 rozporządzenia stosunkowo niskiego wpisu stałego w kwocie 15 zł uwzględnia potrzebę zapew-

⁸ *Ibidem*, s. 69.

⁹ A. Zieliński, *Ustawa...*, s. 221.

¹⁰ Zob. T. Ereciński, [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*. Część pierwsza. *Postępowanie rozpoznawcze*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 1997, t. I, s. 623.

nienia świadkowi, biegłemu, osobie trzeciej – tj. podmiotom, które nie mogą skorzystać z instytucji zwolnienia od kosztów sądowych – prawa do zażalenia niekorzystnego rozstrzygnięcia sądu.

Przedstawione rozważania prowadzą do wniosku, że na komorniku spoczywa obowiązek uiszczenia wpisu od zażalenia na postanowienie sądu wydane po rozpoznaniu skargi na koszty egzekucyjne. Wątpliwości wywołuje kwestia, czy pobierany od komornika wpis od zażalenia stanowi ułamkową część wpisu stałego, czy ułamkową część wpisu stosunkowego. *Prima facie* zagadnienie to nie powinno wywoływać kontrowersji na tle jednoznacznie sformułowanego § 53 pkt 7 rozporządzenia o wpisach, który przewiduje wpis od zażaleń w postępowaniu egzekucyjnym w wysokości 1/5 części wpisu stosunkowego. Jednak w uchwałach SN z dnia 25 czerwca 1998 r. III CZP 15/98, OSNC 1998, z. 12, poz. 201 i z dnia 13 września 2000 r. III CZP 34/00, OSNC 2001, z. 1, poz. 4 przyjęto pogląd, że od zażalenia na postanowienie wydane po rozpoznaniu skargi na czynności komornika pobiera się ułamkową część wpisu stałego. Stanowisko to opiera się na generalnie przyjętym założeniu, że rozporządzenie o wpisach przewiduje jako zasadę wpis od zażalenia mniejszy od wpisu pobieranego od pierwszego pisma procesowego w sprawie. W przypadku postępowania ze skargi na czynność komornika wpis pobierany od skargi wynosi odpowiednio 50 zł lub 10 zł (§ 52 rozporządzenia o wpisach). Drugim argumentem, nie mniej istotnym, powołanym zwłaszcza w uchwale z dnia 25 czerwca 1998 r., jest stwierdzenie, że w niektórych sprawach egzekucyjnych nie jest możliwe ustalenie wartości egzekwowanego roszczenia, a wartość ta stanowi podstawę określenia wysokości wpisu sądowego pobieranego od zażalenia.

Zapatrywanie to poddano rzeczowej krytyce zarówno w piśmiennictwie¹¹, jak i orzecznictwie¹². Uznając zagadnienie za dyskusyjne, można

¹¹ Zob. W. Gawrylycz, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 1998 r. III CZP 15/98*, PS 2000, z. 1, s. 119 i nast.; K. Rudnicki, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2000 r. III CZP 34/00*, PS 2001, nr 7-8, s. 115 i nast.; M. Lewandowski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2000 r. III CZP 34/00*, *Problemy Egzekucji* 2001, nr 14, s. 100 i nast.; M. Kornilowicz, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2000 r. III CZP 34/00*, *PiP* 2001, nr 12, s. 112 i nast.

¹² Zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2001 r. III CZP 11/01, OSNC 2001, z. 10, poz. 149.

ostatecznie aprobować stanowisko, że komornik zobowiązany jest uiścić wpis od zażalenia stanowiący 1/5 część wpisu stosunkowego¹³. W przypadku uwzględnienia przez sąd odwoławczy tego zażalenia, wpis powinien zostać zwrócony komornikowi z urzędu (art. 36 ust. 1 pkt c ustawy o kosztach sądowych *per analogiam*).

Marek Lewandowski

¹³ Por. M. L e w a n d o w s k i, glosa powołana w przypisie 9.